

Tudomány a termelésért

Befejeződött az Akadémia közgyűlése

Pénteken zárt ülésel folytatódott a Magyar Tudományos Akadémia 143. közgyűlése az MTA várbeli kongresszusi termében. Az ülés Szentágotthai Jánosnak, az MTA elnökének bevezető előadásával kezdődött.

Tudományos közéletünk mai állapotát elemezve elmondta, hogy jelenlegi gazdasági helyzetünk következményeként a tudomány művelésére szánt anyagi erőforrások némileg mérséklődtek.

A tudományos minősítés jelenleg is folyó reformjáról szólva elmondta, hogy a módosított rendszer: úgynevezett egységes tudományos továbbképzés is kompromisszumokat tartalmaz. Tudomásul kell venni — hangsúlyozta —, hogy az új rendszerre való átállás időigényes. Azt kell elérni, hogy a rendkívüli tudományos teljesítményt minden formális megkötöttségtől függetlenül doktori címmel, kivételesen akár akadémiai tagsággal jutalmazhassanak.

Elmondta, hogy a tudományos akadémia szerveit, tevéletit napjainkban mindinkább bevonják a népgazdasági tervezésbe.

Ezt követően Pál Lénárd, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára tartott előadást a tudomány tükrében elemelve jelenünk és jövőnk helyzetét. Egyebek között leszögezte, hogy az Akadémiának, mint a hazai tudomány legilletékesebb szervének, elismerten jelentős szerepe és növekvő felelőssége van a nemzet társadalmi-gazdasági-kulturális felemelkedését szolgáló kezdeményezésekben és cselekvésekben.

A nemzetközi munkamegosztásból fakadóan is alapvető feladat az új tudományos irányzatok felkarolása, az új viszonyok előkészítése, a mai korlátok fesztítése még akkor is, ha ez időnként anyagi áldozatokkal, kockázattal, néha-néha kudarcokkal és népszerűtlenséggel jár. A tudósoknak tudatosan kell vállalniuk azt

a szerepkört, amelyet egy-egy termelési kultúra tudományos-műszaki megalapozására alkalmas társadalmi-gazdasági viszonyok alakításában szükséges betölteni.

Az Akadémia főtitkára részletesen szólt az elmúlt két-három évben született néhány olyan kutatásról, amellyel az előrehaladt sikerült szolgálja.

Az Akadémia nem keveset tett a társadalmi és gazdasági fejlődés távlatának, a hosszú távú népgazdasági terv megalapozásának érdekében. Fontos munka volt az ország agrár-ökológiai képességeinek, jellemzőinek felmérése, a tudományos fejlődés jövőjét bemutató prognózisok elkészítése, s hozzájárultak a kutatók a szociálpolitika tudomány megalapozásához is.

A tapasztalatok sok esetben azonban még mindig azt mutatják, hogy az eredmények nem ösztönözték cselekvésre a gyakorlatot. Ennek okainak felderítésére külön munkacsoportot hoztak létre. A vizsgálat legfőbb tanulsága: érdekazonosság nélkül nincs igazi együttműködés, nincs innováció.

Pál Lénárd beszélt a kutató-fejlesztő munkában is érvényesülő takarékoságról is. A gazdasági gondokra adott konstruktív válasz nem a kutatásfejlesztés és különösen az alapkutatás visszafejlesztése, hanem a munka intenzitásának fokozása a meglévő lehetőségek jobb, gyorsabb és hatékonyabb kihasználása, a feladatoknak a népgazdaság hosszú- és rövidtávú igényeihez való igazítása.

Néptünk és hazánk érdekében meg kell védeni értékeinket, s ebből a munkából a tudomány munkásságának is ki kell venniük részüket — mondotta a továbbiakban. — A társadalomtudományi kutatásokkal foglalkozóknak például az eddiginél mélyrehatóbban kell foglalkozniuk a gazda-

ságban, a társadalom szerkezetében és értékrendjében, az életmódban és életvitelben végbemert változások ideológiai konzekvenciáival. A társadalmi tudat alakítása és főként a szocialista gazdaságpolitika megértése és erősítése érdekében szükséges az ideológiát megalapozó marxista elmélet megfontolt és mértékelt továbbfejlesztése is. Szükséges a változásokat tudományos alappal nyomon követni, okait feltárni és világossá tenni, hogy a társadalmi fejlődés objektív törvényei szerint a jövőben is bekövetkező változásokra, átalakulásokra felkészülhessünk. Ez a megújulni képes szocializmus nélkülözhetetlen velejárója. A megújulás hordja magában a maradandó értékeket, a szocialista vívmányok megőrzésének lehetőségét.

Annak érdekében, hogy a jelenleg végzett, igen jelentős társadalomtudományi kutatások eredményei kifejthessék hatásukat, hogy az MSZMP következő kongresszusának előkészítésében hasznosítani lehessen azokat, már a jövő évben le kell fordítani a tudományosan bizonyított eredményeket a politika nyelvére. Ugy vélem, hogy ez a társadalomtudományi kutatások megismeréséhez, szép feladata — fejezte be előadását Pál Lénárd.

A tagválasztás után a közgyűlés jóváhagyta a tudományos akadémia elnökének és főtitkárának vitaindítóját, illetve tájékoztatóját, s az ezzel kapcsolatos felszólalásokra elhangzott előadás és az azt követő vita alapján a fontosabb teendőkről és ajánlásokról, valamint egyéb kérdésekről a közgyűlés határozatot fogalmazott meg.

A határozat elfogadását követően Pácz Zsigmond Pál alelnök zárszavával befejeződött a Magyar Tudományos Akadémia 143. közgyűlése.

Képviselők a jogszabályokról

A jogszabályok előkészítésével kapcsolatos társadalmi viták tapasztalatait tüzte napirendre az országgyűlés jogi, igazgatási és igazságügyi bizottsága pénteken, a Parlamentben tartott ülésén. Miként dr. Gajdócsi István, a bizottság elnöke utalt rá: a témaválasztást az tette szükségessé, hogy a képviselői vélemények is segítsék teljessé és reálissá, a további feladatokra is utalóvá tenni az igazságügy-miniszternek rövidesen a kormány elé terjesztendő jelentését e témáról.

A bizottsági munkaülés vitaanyagát az Igazságügyi Minisztérium tájékoztatója jelentette, amelyet dr. Petrik Ferenc igazságügyminiszter-helyettes kommentált a képviselőknek. Általában bevált a jogszabály-előkészítő társadalmi viták immár hét éves gyakorlata. E viták a szocialista demokratizmus érvényesülésének fontos lehetőségévé, területévé váltak.

Kitűnt a bizottsági vitából az is, hogy a jogszabály-előkészítés ilyen társadalmi formáival az eddigiéknél is határozottabban lehetne élni. Például azáltal, hogy a paragrafusok előkészítői még körültekintőbben válasszák ki azokat a tervezeteket, amelyeket szélesebb körű fórumokon, vagy éppenséggel úgynevezett rétegtanácskozásokon vitatnak meg a jogszabályok „címetjeivel”: az állampolgárokkal. Jó lenne — fogalmaztak többben is —, ha nagyobb nyilvánosságot kapna a tömegtájékoztatásban is a jogalkotásban megvalósuló társadalmi közreműködés. Hasznosnak tűnne, hogy a tervezett jogszabályok fontosabb téziseit, szövegezését például már a sajtó hasábjairól előzetesen megismerhessék a viták résztvevői.

Többben megerősítették Lévai Tibornak, a legfőbb ügyész helyettesének szavait: ha az állampolgárok látják a maguk gondolatait tükröződni az új jogszabályokban, később nagyobb ambícióval kiveszik részüket a végrehajtásból is.

Takarékosság?

Nem azért példálózom hazaival, mert minden cigány a maga lovát dicséri, de manapság, hogy napilapjaink ára egyetlen darab (nem csomó, darab!) korai retékével ér föl, ami ráadásul pudvás, élek a gyanúperrel, kiköccent valami az értékgólamaink körül. Szemünkre vethetnek persze, olykor bizony pudvásak a lapok is, csak hát most másról dallanék, hisz ebből a kikötőből evezhetnek még más vízre. Tudniillik a társadalom különböző halasztányain elvégzett munkának fontossága, értéke sincs megnyugtató összhangban az anyagi megbecsülésével, ez a harmóniarendszer is jó néhány hamis akkordot fog, de hát maradjunk az egyszerűbb, kézzel foghatóbb dolgoknál, melyeknek szálai nem vezetnek túl messzire, voltaképpen alig gubancosak, hamar fölfejtethi a józan paraszti ész.

Márpedig nem meddő szócséplés éppen a józan paraszti észre apellálni az ésszerű takarékoság elméletének és gyakorlatának ellentmondásai kapcsán. Jó ideje kidoboltattuk, elég a felelőtlen gazdálkodásból, tessék beosztással élni, munkahelyen mindenképpen, de odahaza sem árt érzékenyebben ügyelni arra, mi is történik körülöttünk az országban, a világban. Ahhoz méretezni végyunkat, amivel az anyagi képességek fölér, addig nyűtözni addig amíg a takarékosság ér. Berüházás, anvag- és eszközzgazdálkodás munkafegyelme, helyő átszervezések, önállóbb tervezés, érdekeltetés, hiackutatás, minőségsempontok a menneviségi mutatók hátszólása helyett, versenyképesség kiűlföldön — messze sorolhatnánk közbelveit népgazdaságunk mozzásformáinak, melyeknek szíomái belső parancsa immár az ésszerűség, a takarékoság. Külön is eszűtfelesen is, az ésszerű takarékoság, honnan a jelző éppoly végtelen, mint a jelzett szó. Máskülönbben kibicsaklik, könnyen visszajára fordul a program. Mert mondiuk az egészésre kockázatos takarékoság ésszerűtlen: arra semmi szükség, hogy nappali fényáramban úszó irodákban naphosszat égjén a villany, de pusztán takarékosági megfontolásokból az árammal spórolni akkor és ott, ahol a precizitáshoz kell a fény, értelmetlen, haszontalan, egyként károsultja a dolgozó és a munka minősége. S bármily furcsa, támadnak effajta példák sem nélkülözö konfliktusok bőven, hát még olyanok, ahol a takarékoság ésszerűtlensége nem azon nyomban, napra készen tetszik föl, hanem menet közben, a munka folyamatában, ahol holnap vagy holnapután derül csak ki, amit fillérekért nyerhetünk a réven, kamatosul vesz el a vámon. Ilyen a tudományos kutatóintézeteket sújtó korlátozás, hogy csökkentették a külföldről érkező szakmai folyóiratokat, hogy maximálták (pontosabban minimálták) a kiutazó kutatók számát — melyekről utóbb gyakorta hangzanak el rosszalló megjegyzések, de szóba kerültek minap Aczél Györgynek, a párt Politikai Bizottsága tagjának, a KB titkárának szegedi, egyetemi látogatásakor is. Az aktívértekezleten Aczél György szellemes hasonlaltal kanyarodott vissza rá: annyi pénzünknek mindig lennie kell, hogy ne egyik föl sajtó jövőnkét. S valóban arról van szó. A szemellenzős takarékoság nem takarékoság, az ésszerűtlen spórolás: pocskéolás. Mert legjobb szándékaink ellenében hat, midőn beszűkítjük a szellemi energia föltöltő csatornáját, mely energia arra hivatott, hogy a holnapok életvitelét, ritmusát, anyagi képességeit biztosítsa, a mezejés; túlélés és kibontakozás lehetőségeit garantálja. Midőn a fától nem látjuk az erdőt.

Paradox módon merőben ellentét megnyilatkozást hallottam a minapi rádiós interjú során egy ismert írótól. A szellemi töké viszonylagos devalvációjának veszélyeire figyelmeztetett, azért viszonylagosra, mert mindennek meg föl az ára, csak a könyvnek nem, vagy alig. Panaszkodott, milyen olcsó a könyv (!?), s napjainkban, mikor az érték egyre csalhatatlanabb fokmérőjének nivaldikodik, mi mennyibe került — vagyis hát az lesz az érték, ami kellőképpen drága, tehát a látszat manipulálja a valóságot — Gabriel Marquez Száz év magánvát ná-lunk Magyarországon potom forintokért-fillérekért hozzáférhetővé tenni azokban az órákban is, hogy a szerző Nobel-díjat vesz át éppen, luxusnak számít. Mármint a kereslet-kínálat mindent elsöprő farkastörvényei szerint. Az okfejtés tulajdonképpen csak első hallásra csapott meg, éppen egy író szájából — aztán rá kellett jönnöm, szellemi érdekfelem az, Szenvedélyes, jogosan elfoglalt, belülről fogalmazott, indulataiban mezejrhető. Hiszen hát szellemi tökének talán a leginkább kiszolgáltatott manapság annak — a fenti példák vallanak rá —, hogy ráik kezdjenek spórolni, arról támadják rögvést a takarékos reflexe.

Persze, nem az ésszerű takarékosag...
Nikolényi István

Tanácskozás az új szervezeti formákról

Az 1982 eleje óta megalkult kisvállalkozások a várakozásnak megfelelően, jól működnek, kiegészítik a nagyvállalati és a szövetkezetek szervezeti rendszerét. Eddig 13 ezer új szervezet alakult, több mint 60 ezer dolgozó közreműködésével. Mintegy háromnegyed részük ipari és építőipari munkát végez. Lényeges jellemzőjük, hogy az ebben a szervezeti keretben dolgozók kétharmada megtartotta korábbi munkaviszonyát — egyebek mellett arról beszélt Hetényi István pénzügyminiszter az új szervezeti formák feladatairól és működési tapasztalatairól pénteken Budapesten kezdődött kétnapos tanácskozáson.

A miniszter hangsúlyozta: bár a kisvállalkozások sok vonatkozásban nem új — hiszen a mezőgazdaságban és a kisparban már kellő tapasztalatokat is szereztek — mégis kevés gazdaságpolitikai döntés foglalkoztatta ennyire a közvéleményt. Egyebek mellett azért, mert az új formák meglehetősen rugalmasak, például nem feltétlenül kényszerítenek a korábbi munka feladására, de ugyanakkor az erők összefogásának, kollektív munka végzésének új formáit is kibontakoztatják és nagy teret engednek a szellemi tevékenységnek is. A kisvállalkozások új szabi-

bályai elsősorban a rendelkezésre álló termelési tényezők kihasználásának hatékonyabbá tételét, a lakosság igényeinek kielégítését ösztönzik.

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a kisüzemi szervezetekben általában hatékony munka folyik. Az itt előállított termékek és szolgáltatások — közvetve vagy közvetlenül — hozzájárul az ellátás javításához. Am a vállalati gazdasági munkaközösségek eddigi működése ellentmondásokat is felszínre hozott: az egyéni kezdeményezésen alapuló kis szervezetekben és a hagyományos vállalati rendszerben kétfajta érdekelttség érvényesül: Hetényi István hangsúlyozta: valós feszültségek igazából csak akkor keletkezhetnek, ha a teljesítményekkel arányban nem álló, és a vállalat hasznát nem növelő munkáért fizetnek jövedelmet. Ennek elkerüléséhez, nem a központi irányítástól kell várni a segítséget, hanem a vállalat vezetéseinek és kollektívájának kell felszámolnia ezt az ellentmondást. Az új szervezeti formák működése több olyan kérdést is felvetett, amelyeket a szabályok ki-győztetésénél korábban nem vettek figyelembe. Ilyen például az egyes nem termelő szolgáltatások ügye és

az egyetemeken folyó szerződéses munka is.

A pénzügyminiszter a kisvállalkozások jövőjéről szólva rámutatott: várhatóan azok a megoldások terjednek majd el, amelyek nélkül képesek a fejlődésre, hogy az irányító és felügyeleti szervek felettük — egyedi korlátozásokkal vagy mentesítésekkel — rendszeresen gyámokodjanak. Ez viszont a gazdaságirányítástól azt követeli, hogy a szervezetek „önmozgásra” való hajlamát serkentse, s ezek a szervezetek a piac impulzusainak, a gazdasági szereplők törekvéseinek megfelelően alakulhassanak ki és tevékenységükben ne az igazgatási szabályok legyenek a meghatározóak.

Az Országos Vezetőképző Központ tanácskozása a plenáris ülés után szekciókban folytatta munkáját.

Új artézi kutak Szegeden

Csaknem félmilliárdos költséggel új vízmű épül Szegeden, a városközponttól tizenöt kilométerre, olyan területen, ahol még bőségesen található a mélyben jó minőségű vízkészletek. A nagyszabású munka fontos szakaszához érkezett: befejezték a tervbe vett tizenkét

artézi kút fúrását; ezek 300—500 méteres mélységből hozzák majd felszínre a vizet. Épül már az egy méter átmérőjű betoncső távezetékek is. Az új vízmű építést két év múlva fejezik be, ettől kezdve napi húsz ezer köbméterrel több vizet jut majd a városnak.

Ülést tartott a SZOT elnöksége

A Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöksége pénteken ülést tartott. Megtárgyalta a szakszervezeti mozgalomnak az ifjúság körében végzett munkáját, a továbbfejlesztés lehetőségeit, és úgy határozott, hogy a kérdést — tekintettel annak fontosságára és társadalmi jelentőségére — a Szakszervezetek Országos Tanácsának legközelebbi ülése elé terjeszti állásfoglalásra. Tárgyalta továbbá az 1984. évi üdüléssel össz-

szefüggő kérdéseket, az egyes üdülési típusokkal kapcsolatos költségek és az üdülésben részt vevők létszámának alakulását.

Az elnökség áttekintette a szocialista brigádok vállalati tanácskozásainak tapasztalatait összegező tájékoztató jelentést, és úgy foglalt állást, hogy az abban rögzített észrevételeket, javaslatokat hasznosítani fogják a szocialista brigádvezetők május 28-án megrendezésre kerülő VI. országos tanácskozásának munkájában és dokumentumaiban. A testület megtárgyalta és elfogadta a jogsegélyszolgálatok helyzetéről, továbbfejlesztésük lehetőségeiről készült előterjesztést, és megállapította: a szakszervezeti jogsegélyszolgálatok — a megalakításra kötelezően előírt területeken — létrejöttek és előírás szerint, folyamatosan működnek. Tevékenységüket nagy társadalmi figyelem, elismerés övezi.

Készülés a nyárra

Az Országos Vízügyi Hivatal vízellátási és csatornázási főosztályának vezetői pénteken sajtótájékoztató ismertették a nyári vízfogyasztási igények kielégítésére tett előkészületeket, a közüzemi közművek csaknem 40 ezer dolgozójának tevékenységét. Hangsúlyozták, hogy az ország vízhálózata és a vezetékek ellátott fogyasztók száma a vízművek teljesítményénél gyorsabban bővült, ám ennek ellenére sem várható több ellátási zavar, mint egy évvel ezelőtt. A múlt év májusstól újabb 79 településen épült vízmű, 670 kilométer hosszúságban vezetékhálózat, amely 112 ezer lakost juttat egészséges ivóvízhez. A korábban közművesített településeken további, csaknem kétezer kilométer hosszú új hálózatot létesítettek.